



dr. Darij Krajčič, direktor
Zavod RS za varstvo narave
Tržaška cesta 5
SI-1000 Ljubljana

Ljubljana, Grad, 19.9.2014
Štev. dop.: 2.3./1-2014-sd

ZADEVA: Pobuda za uvrstitev zlatovranke *Coracias garrulus* med kvalifikacijske vrste Natura 2000 območja za ptice Goričko

Spoštovani,

s tem dopisom bi vas radi seznanili z uspešnim gnezdenjem zlatovranke na Goričkem v letu 2014. Zlatovranka je uvrščena na Dodatek I Direktive o pticah, torej sodi med vrste, za katere so države članice EU dolžne opredeliti območja Natura 2000. Pred letom 2014 je zlatovranka nazadnje potrjeno gneznila v Sloveniji leta 2005 v Slovenskih goricah. Konec avgusta 2013 (20.8.2013) smo vam poslali dopis, v katerem smo podrobneje opisali njen poskus gnezdenja na Goričkem v letu 2013 ter že takrat predlagali, da se jo ob potrjenem gnezdenju uvrsti med kvalifikacijske vrste na območju Natura 2000 za ptice (SPA) Goričko.

Tudi v letu 2014 so zaposleni v Javnem zavodu Krajski park Goričko in prostovoljci DOPPS za zlatovranko izvedli nekatere varstvene ukrepe, s katerimi so izboljšali tako možnosti za njeno gnezdenje kot tudi prehranjevanje.

V dopisu je podrobneje predstavljen potek gnezdenja, izvedeni varstveni ukrepi in ekološka raziskava ter pobuda za uvrstitev zlatovranke med kvalifikacijske vrste Natura 2000 območja za ptice Goričko.

Lep pozdrav,

doc. dr. Damijan Dežanac
direktor DOPPS



Stanka Dešnik
v.d. direktorice JZ KPG

V vednost:

- Marija Markeš, vodja Sektorja za ohranjanje narave, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje
- Andrej Bibič, sektor za ohranjanje narave, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje
- Evropska komisija, DG Environment

Povzetek

Na IBA/SPA Goričko je v letu 2014 gnezdil en par zlatovrank, kar pomeni prvo ponovno gnezditve v Sloveniji po 9 letih. Speljalo se je pet mladičev, oba starša pa sta izvirala iz avstrijske populacije. Ker je bilo edino območje Natura 2000 za zlatovranko (Slovenske gorice – doli) s spremenjeno Uredbo o območjih Natura 2000 v letu 2013 izbrisano (Ur. l. RS 33/2013), predlagamo, da se zlatovranko kot kvalifikacijsko vrsto doda na Natura 2000 za ptice Goričko.

Kronološki pregled gnezdenja zlatovranke na Goričkem v letu 2014

Na IBA Goričko je v letu 2014 uspešno gnezdil en par zlatovrank, kar pomeni prvo ponovno gnezditve v Sloveniji po 9 letih. Speljalo se je pet mladičev – toliko se jih v Avstriji kljub velikemu trudu naravovarstvenikov še ni speljalo nikoli, odkar intenzivno delajo na vrsti. Domnevamo, da je prehranjevalni habitat na Goričkem v boljšem stanju kot v Avstriji (več travnikov, bolj ekstenzivno obdelana krajina), da omogoča tudi preživetje večjih legel.

Ves čas gnezdenja je potekalo sodelovanje z mag. Michaelom Tiefenbachom, ki se z zlatovranko raziskovalno in varstveno ukvarja že več kot 15 let.

Potek gnezdenja

- **27.4.2014:** prvič opazovan svatovski let dveh zlatovrank ob eni izmed gnezdilnic na električnem drogu, nameščenih pozimi 2013/2014.
- **konec aprila – začetek junija 2014:** redno opazovano svatovsko vedenje (krakanje, strmoglavni svatovski leti samca)
- **začetek junija 2014:** pojavita se še dva samca zlatovranke, od tega se za enega kasneje izkaže, da je brat gnezdečega samca, drugi intenzivno svatuje
- **9.6.2014:** prvič opazujemo samca, ki hrani samico v gnezdilnici (gre za »prvotnega« samca, ki je bil opazovan s samico že konec aprila); M. Tiefenbach na podlagi barvnih obročkov ugotovi, da par tvorita osebka, ki sta lani vsak s svojim partnerjem gnezdila na avstrijski strani. Tretji samec intenzivno leta na območju aktivne gnezdilnice in na območju preko Ledave, kjer smo letos namestili gnezdilnice in lovilne preže. Občasno si ogleduje notranjost gnezdilnic na obeh območjih.
- **12.6.2014:** s teleskopsko kamero preverimo notranjost gnezdilnice, v njej je 5 belih mladičev, starih komaj nekaj dni
- **sredina junija – začetek julija 2014:** starša hranita mladiče, pri tem jima pomaga še en samec, ki se ga na osnovi barvnih obročkov spozna kot brata gnezdečega samca (gre za t.i. kooperativno gnezdenje, ki je znano pri številnih vrstah ptic, med drugim tudi pri zlatovranki)
- **22.6.2014:** mladiče obročkamo z aluminijastimi in barvnimi plastičnimi obročki, na osnovi katerih se bo dalo osebkke brez ponovnega ulova razpoznati v prihodnjih letih. Mladiči tehtajo 120 do 153 g, kolikor tehtajo tudi odrasle ptice (sliki 1 in 2). Mladiče je obročkal Dare Fekonja s Prirodoslovnega muzeja Slovenije, v sodelovanju z M. Tiefenbachom.
- **julij 2014:** 7.7. prvič opazujemo štiri mladiče, skrite v vrbah, oddaljenih 60 m od gnezdilnice, kjer jih krmijo starši. En teden kasneje gnezdilnico zapusti še peti mladič,

ki ga s priletavanjem na vhod v gnezdilnico starša vabita, da poleti. Vseh pet mladičev se pozneje zadržuje na bližnjih vrbah, lovilnih prežah, ograjah in žicah daljnovodov. Vsaj še tri tedne jih hranijo starši (sliki 3 in 4). Po besedah M. Tiefenbacha so zlatovranke na tem območju prvič v 10 letih vzgojile vseh pet mladičev.

- **konec julija – avgust 2014:** zlatovranke se razkropijo na širše območje letošnjega gnezdenja in si iščejo potencialne lokacije za gnezdenje v naslednjem letu. Večkrat jih vidimo leteti v dolino, SV od območja krmljenja in gnezdilnice, kjer so še vedno travniki, po dolini pa poteka električni daljnovod.
- **20.8.2014:** še zadnjič opazovane na Goričkem izvaljene zlatovranke
- **10.9.2014:** na območju Natura 2000 Südoststeirisches Hügelland v Avstriji so še vedno prisotne posamezne zlatovranke



Slika 1: Mladiči zlatovranke v gnezdilnici, Goričko, 22.6.2014 (foto: G. Domanjko)



Slika 2: Barvno obročkan mladič zlatovranke, Goričko, 22.6 2014 (foto: M. Podletnik)



Slika 3: V juliju, ko so mladiči zapustili gnezdilnico, so se razkropili na okoliške površine. Tam so jih odrasli osebki (na desni) še naprej hranili ter pri tem veliko uporabljali lesene preže, ki smo jih zanje postavili v letih 2013 in 2014 (foto: R. Gjergjek).



Slika 4: Natanko mesec dni stare zlatovranke na okoliških objektih (G. Domanjko)

Izvedeni varstveni ukrepi za zlatovranko na Goričkem v letu 2014

Zaposleni v Javnem zavodu Krajinski park Goričko in prostovoljci DOPPS so v letu 2014 izvedli naslednje ukrepe za zlatovranko na Goričkem:

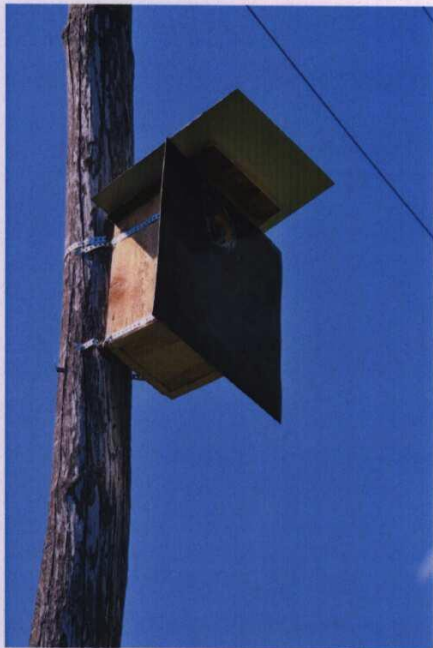
- pozimi 2013/2014 postavljenih 15 dodatnih gnezdilnic
- 26.4.2014: postavitve 15 dodatnih prež na območju z ekstenzivno rabljenimi travniki, ki so ga lani preletavale zlatovranke (slika 5). Na tem območju smo pozimi na električnih drogovih in starejših vrbah namestili gnezdilnice.
- 27.4.2014: pričvrstitev pločevine na drog z nameščeno gnezdilnico, ki si jo je par ogledoval v začetku svatovanja (zaščita pred plenjenjem s strani kun), pred tem je bila s pločevino zaščiten tudi sprednja stena gnezdilnice (slika 6).
- 17.6., 18.6., 24.6., 25.6.2014 (oblačni deževni dnevi s temperaturami med 15 in 20°C): nastavljanje ličink mokaarjev *Tenebrio molitor* in zofobov *Zophobas morio* (kupljeni v trgovini za male živali) v hranilno korito na travniku, oddaljeno 10 m stran od gnezdilnice pod električnimi žicami (prvi dan sta starša v 3 urah krmljenja v

gnezdilnico odnesla več kot 90 ličink) (sliki 7 in 8). Dodatno hranjenje je svetoval M. Tiefenbach, saj bi v slabem vremenu starša le težko sama našla dovolj hrane za tako veliko leglo. Zlatovranke v dežju sploh niso lovile plena, ampak so samo sedele na lovilnih prežah ali na žicah. Pomanjkanje hrane v takšnem vremenu je pomemben dejavnik smrtnosti pri majhnih zlatovrankah, ki pa ga je mogoče z dohranjevanjem omiliti ali povsem odpraviti.

- avgust 2014: nameščenih še 5 novih gnezdilnic v dolini Boreče in Ženavelj



Slika 5: Nameščanje prež, s katerih zlatovranke lovijo, 26.4.2014 (foto: G. Domanjko)



Slika 6: S pločevino zaščitena gnezdilnica za zlatovranko (foto: G. Domanjko)



Slika 7: Korito, v katerem je bila v deževnem in hladnem vremenu nastavljena dodatna hrana za zlatovranke – ličinke mokarjev in zofofov (foto: G. Domanjko)



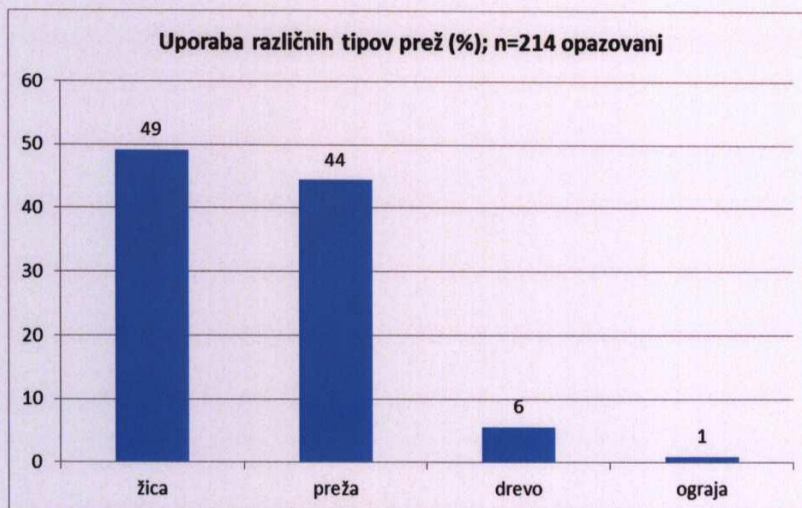
Slika 8: Zlatovranke so v oblačnem ali deževnem vremenu do 8x v minuti priletele v hranilno korito po hrano za mladiče in sebe (foto: G. Domanjko).

Ekološka raziskava zlatovranke na Mladinskem ornitološkem raziskovalnem taboru (MORT)

Konec junija in v začetku julija smo v okviru MORT Goričko 2014 izvedli tudi raziskavo prehrane, prehranjevališč in rabe različnih prež pri gnezdečemu paru zlatovrank. Našli smo 30 različnih prež (od tega 27 znotraj polmera 500 m od gnezda; slika 9), s katerih so zlatovranke lovile. Za preže so največ uporabljale žice daljnovodov in lesene drogove v obliki črke T, ki so bili postavljeni prav s tem namenom v letih 2013 in 2014 (sliki 10 in 11). Poleg tega so v manjšem številu uporabljale tudi drevesa in ograje.



Slika 9: Z rumenimi pikami so predstavljene preže, ki so jih uporabljale zlatovranke. Rumen krog predstavlja polmer 500 m od gnezda, ki je označeno z rdečo piko. Velikost rumenih simbolov se nanaša na pogostost uporabe preže (večji simboli predstavljajo preže, ki so bile pogosteje uporabljane) (podlaga: GURS).

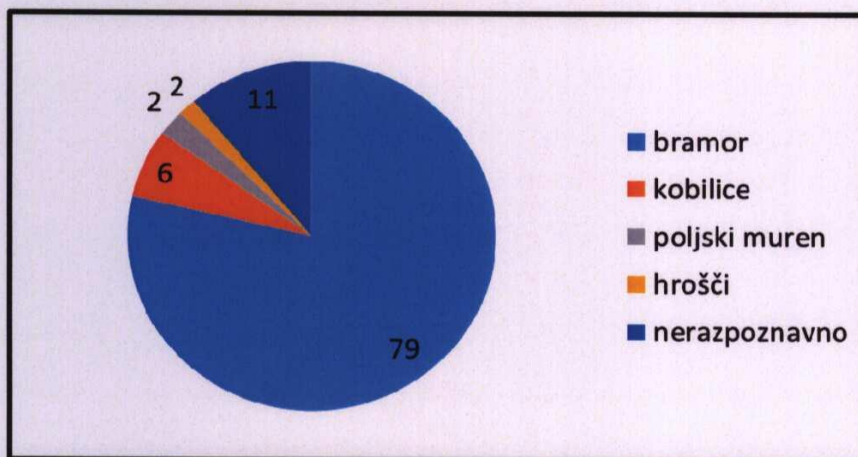


Slika 10: Uporaba različnih tipov prež s strani prehranjujočih se zlatovrank.



Slika 11: Zlatovranka na leseni preži, postavljeni kot del varstvenih ukrepov zanjo v letih 2013 in 2014 (foto: A. Kotnik).

Največ plena so zlatovranke ujele na pokošenih travnikih, nekaj tudi na njivah in na prehodu dveh habitatov. Med 126 ujetimi pleni je bil najpogostejši bramor *Gryllotalpa gryllotalpa* (79%), sledile so kobilice dolgotipalčnice *Ensifera* s 6%. Neprepoznane plene je bilo 11% (slike 12-14). Do določene mere je prehrana zlatovranke podobna prehrani smrdokavre, v kateri prevladujejo bramorji, ter prehrani velikega skovika, v kateri prevladujejo velike kobilice iz skupine dolgotipalčnic. Zato je izredno pomembno, da se na travnikih in njivah ne uporabljajo strupi za zatiranje bramorja, saj so nanje zelo občutljive tudi ptice. Ravno tako je nevarna uporaba strupa za polže – tega jedo tudi bramorji, z njimi pa se hranijo ptice.



Slika 12: Sestava plena zlatovranke na Goričkem



Slika 13: Zlatovranka z bramorjem (foto: B. Mihelič).



Slika 14: Zlatovranka s kobilico iz skupine dolgotipalčnic (foto: B. Mihelič).

Predlog uvrstitve zlatovranke med kvalifikacijske vrste Natura 2000 območja za ptice Goričko

Zlatovranka je uvrščena na Dodatek I Direktive o pticah, torej sodi med vrste, za katere so države članice EU dolžne opredeliti območja Natura 2000. Ker je bilo edino območje Natura 2000 za zlatovranko (Slovenske gorice – doli) s spremenjeno Uredbo o območjih Natura 2000 v letu 2013 izbrisano (Ur. l. RS 33/2013), **predlagamo, da se zlatovranko kot kvalifikacijsko vrsto doda na območje Natura 2000 za ptice Goričko.** S tem se izpolni eno od zahtev Direktive o pticah, hkrati pa se upravljalcu območja (JZ KPG) omogoči vrstno specifično upravljanje s habitatom ter tudi pridobivanje projektnih sredstev za izvajanje naravovarstvenih ukrepov za zlatovranko. Vrsta sicer na območju še ne gnezdi v zadostnem številu, da bi samostojno izpolnjevala kriterij C6 za opredelitev IBA / SPA, vendar pa se jo na območje doda pod nacionalnim kriterijem D1 (glej Denac *et al.* (2011): Strokovni predlog za revizijo posebnih območij varstva (SPA) z uporabo najnovejših kriterijev za določitev mednarodno pomembnih območij za ptice (IBA). Končno poročilo (dopolnjena verzija). Naročnik: Ministrstvo za okolje in prostor. DOPPS – BirdLife, Ljubljana.). Glede na relativno dobro ohranjenost habitata na SZ Goričkem in izvedene varstvene ukrepe pričakujemo, da bo gnezdenje postalo redno in da se bo gnezditvena populacija morda celo povečala.

Zavedati se moramo, da se je zlatovranka kot gnezdilka vrnila v Slovenijo zgolj zaradi predanega dela, veliko vloženega truda ter sredstev s strani avstrijskih naravovarstvenikov, ki so uspeli ohraniti zadnjo populacijo te vrste v Srednji Evropi. V poročilih monitoringa SPA (leto 2010) smo že zapisali njihovo mnenje, da obstajajo možnosti za ponovno gnezdenje zlatovranke v Sloveniji, če bodo avstrijski varstveni ukrepi učinkoviti. To se je potrdilo leta 2014 na Goričkem, prav tako pa je bila letos opazovana zlatovranka v okolici Lenarta, kar nam daje upanje, da se bo vrnila tudi v Slovenske gorice. Ker gre za vrsto, ki je močno ogrožena na nivoju Evrope (SPEC 2, VU), je pomemben vsak gnezdeči par na celotnem območju slovensko – avstrijske metapopulacije (Slovenske gorice, Goričko, južna Avstrijska Štajerska). V skladu z našimi zmožnostmi se bomo še naprej trudili izvajati varstvene ukrepe za zlatovranko na Goričkem, razširili pa jih bomo tudi na Slovenske gorice. **V primeru, da bo zlatovranka v prihodnjih letih v zadostnem številu (vsaj 5 parov) pričela spet gnezdit v Slovenskih goricah, bomo območje ponovno predlagali za uvrstitev na seznam območij Natura 2000.**